

Archeologisch vooronderzoek in het kader van de verkaveling Bierkensveld te
Kaulille (gem. Bocholt)

Opdrachtgever: A.V.S.-INVEST NV
C.V.H.C. NV
Gemeente Bocholt

November 2008

Caroline Vandegehuchte (bouwhistorica)

Charlotte Fexer (kunsthistorica)

Maarten Smeets (archeoloog)

Jef Vansweevelt (archeoloog)

Vergunningsnummer: 2008/234

Datum aanvraag: 125/09/2008

Naam aanvrager: Jef Vansweevelt

Naam site: Bierkensveld - Kaulille

Bijlagen

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1: Opgravingsmethode	p. 2
Hoofdstuk 2: Beschrijving van de archeologische sporen	p. 3
2.1 Een paalspoor uit de ijzertijd	p. 3
2.2 De overige sporen	p. 6
2.2.1 Sleuf 1	p. 7
2.2.2 Sleuf 2	p. 7
2.2.3 Sleuf 3	p. 8
2.2.4 Sleuf 4	p. 8
2.2.5 Sleuf 5	p. 8
2.2.6 Sleuf 13	p. 9
2.2.7 Sleuf 14	p. 9
2.2.8 Sleuf 17	p. 9
2.2.9 Sleuf 18	p. 9
2.2.10 Sleuf 19	p. 9
2.2.11 Sleuf 20	p. 10
2.3 De boringen	p. 10
Hoofdstuk 3: Besluit en advies	p. 11
Bibliografie	p. 13
Bijlagen	
Bijlage 1: Foto-inventaris	
Bijlage 2: Ceramiek- en profieltekeningen	
Bijlage 3: Opmetingsplan	

HOOFDSTUK 1 OPGRAVINGSMETHODE

In opdracht van C.V.H.C nv, A.V.S.-Invest nv en de gemeente Bocholt had tussen 30 oktober en 18 november 2008 een archeologisch vooronderzoek plaats op het terrein van de geplande verkaveling 'Bierkensveld' te Kaulille. Dit gebeurde op vraag van het Agentschap R-O Vlaanderen, Onroerend Erfgoed en werd uitgevoerd door het Studiebureau Monumentenzorg bvba.

Op het terrein dat 4,6 ha beslaat zullen 92 huizen gebouwd worden, waardoor het bodemarchief uiteraard grondig verstoord zal worden. Argumenten om een archeologisch vooronderzoek uit te voeren zijn de ligging nabij de dorpskern, de grootte van het terrein en de aanwezigheid van enkele archeologische sites in de buurt.

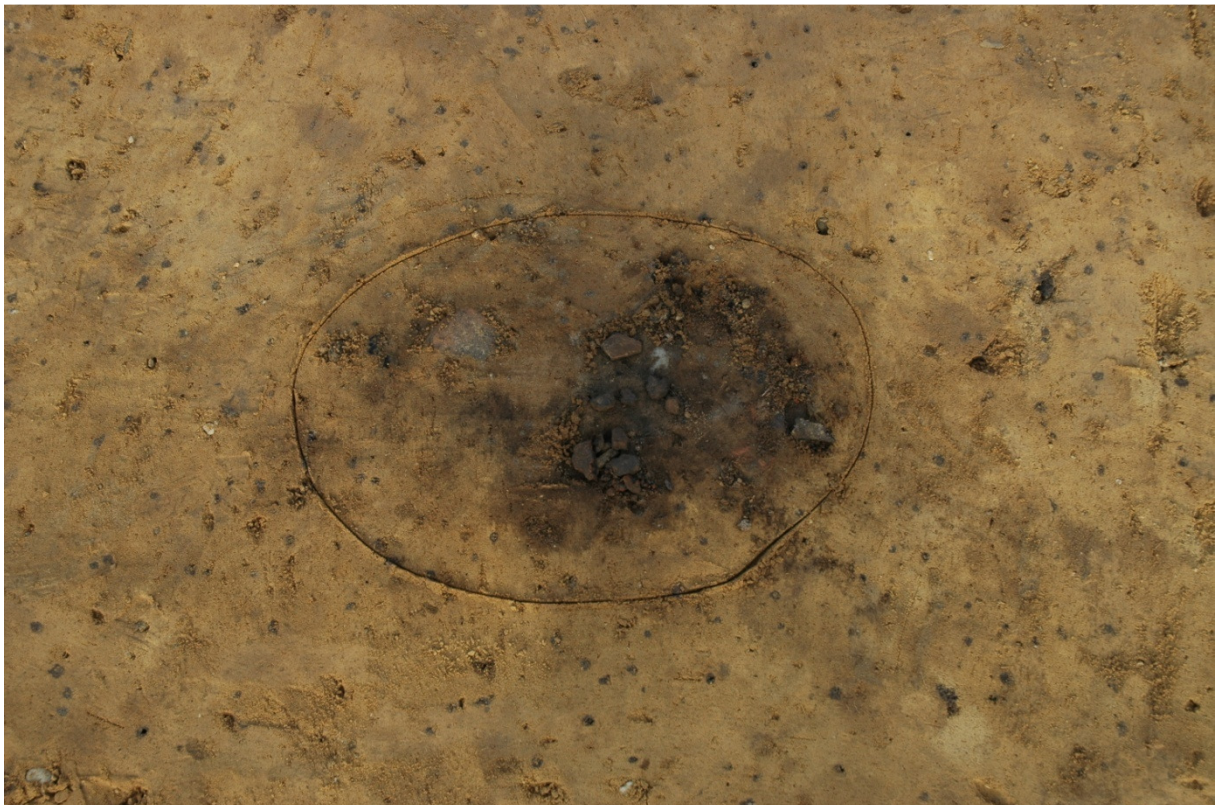
Teneinde de archeologische potentie van het terrein na te gaan werden parallelle proefsleuven gegraven met een tussenafstand van 15 meter. 18 sleuven waren oost-west georiënteerd, 4 sleuven werden om praktische redenen noord-zuid georiënteerd. Om het archeologische niveau te bereiken werd de teelaarde verwijderd. Alle graafwerken gebeurden onder begeleiding van een archeoloog en werden uitgevoerd door de firma Ackx nv. De breedte van de sleuven bedroeg ongeveer 2 m. Het grootste deel van het terrein bestond uit akkerland en weiland, enkele percelen waren bebost. Een deel van het beboste terrein kon niet tijdig gekapt worden, waardoor het vooronderzoek aldaar diende te gebeuren door proefboringen.

In totaal werden 22 proefsleuven gegraven en onderzocht op aanwezige grondsporen. Opschaven van het archeologische vlak met de schop gebeurde enkel in zones met sporen of waar het vlak onvoldoende leesbaar was. Enkele sporen werden gecoupeerd om een betere interpretatie toe te laten. Alle aangetroffen sporen werden gefotografeerd, beschreven en topografisch ingemeten door Raoul Creemers. De uitgevoerde coupes werden eveneens op foto gezet en beschreven.

HOOFDSTUK 2 BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SPOREN

2.1 Een paalspoor uit de ijzertijd

Een geïsoleerd paalspoor (spoor 36) in sleuf 15 bevatte relatief veel handgevormd aardewerk. Het was een min of meer rond paalspoor met een heterogene donkerbruine vulling met veel lichtbruine vlekken door bioturbatie. Het bevatte naast aardewerk wat houtskool en kiezels. De diameter bedroeg 57 cm en het was tot 17 cm diep bewaard met een min of meer komvormig profiel. Vlakbij lag een gelijkaardig spoor dat echter in profiel niet bewaard bleek en geen aardewerk bevatte. Het graven van een breed kijkvenster in deze zone leverde geen extra ijzertijdsporen op, net zo min als de aanpalende proefsleuven (sleuven 14 en 16).

Ter hoogte van het spoor was de plaggenbodem goed bewaard zodat relatief diep gegraven moest worden om het archeologisch niveau te bereiken. Hoewel vaak verondersteld wordt dat

archeologische sporen onder plaggenbodems goed bewaard blijven, bleek dit hier duidelijk niet het geval. De ondiepe bewaring van het paalspoor in combinatie met de geïsoleerde ligging doet vermoeden dat een groot deel van de sporen niet bewaard bleef. Mogelijk werden sporen vernietigd door erosie van de moederbodem, het inwerken van plaggenmest in de moederbodem of door egaliseren van het terrein voor akkerbouw. Bij het graven van het kijkvenster werden drie scherven handgevormd aardewerk ingezameld die duidelijk uit het plaggendek kwamen. Dit laatste wijst eveneens op een verstoring van de sporen bij het ontstaan van het plaggendek.

De vier overige sporen die in de sleuf lagen kunnen niet met zekerheid gedateerd worden, maar lijken ofwel recenter ofwel betreft het natuurlijke verkleuringen. Spoor 34 is een ronde donkerbruine verkleuring met houtskool en kiezels. Het spoor bleek in profiel niet bewaard. Sporen 37 en 38 waren vage, lichtgrijze vlekken die beschouwd worden als natuurlijke verkleuringen in de moederbodem. Tenslotte liep in de sleuf nog een restant van een greppel met lichtgrijze vulling (spoor 49) die ook in sleuven 13 en 14 aangetroffen werd. De greppel

tekende zich ook af in het plaggendek, ze is dus van veel recentere datum dan het nabijgelegen spoor 36.

Het aardewerk van spoor 36 bestaat uit vier randfragmenten, één groot bodemfragment, 43 wandfragmenten en 33 zeer kleine, niet verder determineerbare fragmenten. Drie randfragmenten hebben gegladde wanden, waarbij het grootste fragment minder zorgvuldig geglad is dan de overige twee. Een vierde rand is ruwwandig en slordig afgewerkt. Ook het bodemfragment heeft een ruw oppervlak. Van de wandfragmenten zijn 23 exemplaren besmeten en 20 hebben een ruwe wand. Een vrij groot deel van de besmeten wandfragmenten lijkt afkomstig van eenzelfde recipiënt, één fragment heeft een duidelijk gegladde binnenzijde. Als verschraling bevatten de meeste scherven potgruis, vaak in combinatie met wat zand en kiezels. Enkele scherven van eenzelfde pot hebben een organische verschraling. Onder het aardewerk bevinden zich geen versierde scherven.

Een vrij groot randfragment behoort aan een schaal met licht uitstaande rand. De overgang van de iets schuin staande hals naar de rechte buik verloopt door een versterkte ronding op de schouder. Twee kleinere randfragmenten behoren tot kommen of potten met een uitstaande rand. Het bodemfragment is afkomstig van een dikwandige voorraadpot of kookpot met donkerbruine gevlekte buitenzijden en zwarte binnenzijden. De vlakke bodem gaat met een knik over in de relatief steile wand en is licht geprononceerd.

De vierde licht uitstaande rand, alsmede enkele wandscherven van hetzelfde recipiënt, wijken qua vorm en baksel af van het overige aardewerk. Vooral op basis van het baksel kan het gedetermineerd worden als zgn. 'kustaardewerk'. Zowel de wand als de rand zijn slordig afgewerkt met een oneffen oppervlak. Het aardewerk is zacht gebakken en heeft een wanddikte die varieert tussen 5 en 9 mm. De buitenwand is donkergrijsbruin tot oranjebruin, de binnenwand heeft een oranje oppervlak met veel zwarte holtes. De holtes zijn duidelijk afkomstig van organisch materiaal (mogelijk stro of andere grassen). Ook de buitenwand en het donkergrijze breukvlak vertonen oneffenheden en holtes die afkomstig zijn van een organische verschraling. Ander verschralingmateriaal is met het blote oog niet vastgesteld.

Een datering van het weinige aardewerk is moeilijk. Het schaalfragment kan teruggevonden worden bij het aardewerk uit de midden ijzertijd van de Hooidonksche akkers als het type Id1¹. De twee gegladde uitstaande randen behoren waarschijnlijk tot vrij sterk geprofileerde potvormen maar kunnen niet aan een bepaald type toegewezen worden. Het kustaardewerk kan ook een bijdrage leveren tot een datering. De rand behoort aan een potvorm en niet aan een zgn. 'gootje'². Potvormen in kustaardewerk komen voor vanaf ca. 500 v.Chr.³, zodat het aardewerk ten vroegste in de 5de eeuw v.Chr. gedateerd kan worden. De wanddikte die varieert tussen 5 en 9 mm komt exact overeen met de gemiddelde wanddikte van dit aardewerk op de midden ijzertijd site te Hooidonksche akkers⁴. Na 200 v.Chr. worden de wanden van het kustaardewerk dikker⁵, zodat het aardewerk waarschijnlijk voor deze datum gedateerd moet worden. Het ontbreken van versieringen lijkt dit te bevestigen; aardewerk uit de late ijzertijd is immers vaak versierd. Een datering van het aardewerkensemble in de midden ijzertijd is plausibel. Gezien het weinige dateerbare materiaal blijft het echter een voorlopige datering.

2.2 De overige sporen

De aangetroffen sporen worden per sleuf besproken. Er werd gekozen voor een doorlopende spoornummering om verwarring te vermijden. Indien een spoor in meerdere sleuven werd aangetroffen wordt in de beschrijving naar de nummering in andere sleuven verwezen.

Tijdens de graafwerken bleek dat de diepte van de teelaarde sterk varieerde, waardoor ook de sleuven een variabele diepte hadden. Onder de zwarte teelaarde was op meerdere plaatsen een pluggenbodem aanwezig die in kleur varieerde van lichtgrijs tot grijsbruin. Het aantreffen van dergelijke pluggenbodem is niet verwonderlijk gezien het onderzochte terrein zich nabij de dorpskern van Kaulille bevindt. Ook deze laag moest verwijderd worden om het archeologische vlak te bereiken. Recentere sporen die het plaggendek doorsneden werden gedeeltelijk of geheel mee afgegraven. De natuurlijke bodem bestaat uit geel zand, met soms lichtere

---

¹ Van den Broeke 1980, 34 – 35 fig. 17.

² Van den Broeke 1987, 114.

³ Gautier & Annaert 2006, 39.

⁴ Van den Broeke 1980, 46.

⁵ Gautier & Annaert 2006, 39.

uitgehoogde zones. De bodem bevatte vaak grote rivierkeien en op enkele plaatsen wat ijzeroer. De bodem gaf verder veel verstoring door bioturbatie te zien (mollengangen en boomwortels). Regelmatig werden recente verstoringen aangetroffen.

Sleuven 10, 11, 12, 16, 21 en 22 bevatten geen sporen. Een noord – zuid georiënteerde gracht van variabele breedte doorsnijdt het oostelijke deel van het terrein en werd geregistreerd in sleuven 2 t.e.m. 9, een afbuigende greppel in sleuf 1 is mogelijk ook een deel van deze gracht. Sleuven 6 t.e.m. 9 bevatten naast deze gracht geen andere sporen, ze worden in de volgende bespreking dan ook buiten beschouwing gelaten. De gracht bevatte in sleuf 2 een scherp steengoed. Gezien het feit dat deze gracht duidelijk het plaggendek doorsnijdt, moet ze waarschijnlijk in de post middeleeuwse periode geplaatst worden. Een nauwkeuriger datering is echter niet mogelijk.

2.2.1 Sleuf 1

Spoor 1 is een greppel die halverwege de sleuf lag. Ze loopt enkele meter naar het westen om dan af te buigen naar het noorden. Naar het oosten toe verdwijnt ze, waarschijnlijk werd een deel van haar tracé verstoord door de ploeg. De zandige vulling was heterogeen donkerbruingrijs met veel lichtbruine, donkerbruine en donkergrijze vlekken. Een rond paalspoor vlak tegen deze greppel (spoor 2) staat er duidelijk mee in verband. De vulling was donkerbruin met lichtgrijze en lichtbruine vlekken. Mogelijk is deze greppel te interpreteren als een deel van de gracht die het terrein van noord naar zuid doorsnijdt, of als een deel van de greppel die zich in sleuf 2 naast de gracht bevindt. Enkele meters ten oosten bevond zich een rond paalspoor met een zeer homogene vulling van lichtgeelbruin zand (spoor 3).

2.2.2 Sleuf 2

Sporen 4 en 5 hadden een gelijkaardige donkerbruine vulling met veel verstoring door bioturbatie. Ze zijn respectievelijk rond en langwerpig van vorm. Beiden waren sterk verstoord door bioturbatie en zijn mogelijk te interpreteren als natuurlijke verstoringen in de moederbodem. Verspreid over de sleuf liggen enkele vage min of meer ronde sporen. Sporen 6 t.e.m. 10 en 13 zijn donkergrijze tot donkerbruine sporen die sterk verstoord waren door bioturbatie, sporen 6 en 9 bevatten wat houtskool. Sporen 9 en 13 bleken in coupe ondiep en

vaag bewaard, waarschijnlijk zijn ze te interpreteren als natuurlijke verkleuringen of verstoringen door bioturbatie. Spoor 11 is een greppel die de sleuf schuin doorsnijdt. De vrij homogene vulling bestond uit lichtgrijs zand met wat donkergrijze en lichtbruine vlekken. Net ten westen van dit spoor loopt een deel van de gracht die het hele terrein doorsnijdt (spoor 12). Deze had eveneens een lichtgrijze zandige vulling met enkele donkere en lichtere vlekken.

2.2.3 Sleuf 3

Sporen 15, 16 en 18 waren sporen met een onregelmatige vorm en een heterogene lichtgrijze vulling, spoor 17 had een heterogene donkergrijze vulling met enkele houtskoolspikkels. Ze tekenden zich vaag af. Waarschijnlijk zijn het verkleuringen in de moederbodem veroorzaakt door bioturbatie. Spoor 19 was een zeer lichtgrijs paalspoor met een donkergrijze kern. In profiel was het slechts enkele centimeters diep bewaard. De lange gracht bevond zich in deze sleuf bijna volledig in de oude ploeglaag, zodat ze in het grondvlak nauwelijks te zien was. Ze had een onregelmatig komvormig profiel met dezelfde lichtgrijze vulling als elders.

2.2.4 Sleuf 4

De gracht (spoor 21) werd in deze sleuf gecoupeerd en had in profiel een dieper, V-vormig deel. Ook hier bevond ze zich voor een groot deel in de plaggenbodem en bevatte ze een vrij homogene lichtgrijze vulling. Niet ver van deze gracht lag spoor 22, een grote onregelmatige bruingrijze verkleuring met enkele lichtbruine mollengangen. In de sleufwand ging dit spoor naadloos over in de plaggenbodem en wordt dan ook geïnterpreteerd als een deel hiervan.

2.2.5 Sleuf 5

Spoor 23 is een heterogene donkergrijze verkleuring met houtskoolspikkels en lichtbruine vlekken. Het tekende zich vaag af met een onregelmatige vorm en bevond zich in een zone met veel bioturbatie. Het wordt beschouwd als een deel van deze bioturbatie, wat bevestigd wordt door het feit dat er zich in de buurt geen andere sporen of losse vondsten bevonden.

2.2.6 Sleuf 13

In deze sleuf werd enkele een greppel aangetroffen die dwars op de sleuf georiënteerd was (spoor 30). Ze had een lichtgrijze vulling met wat verstoringen door biotubatie en tekende zich duidelijk af in de moederbodem.

2.2.7 Sleuf 14

Spoor 31 is het verlengde van de greppel uit sleuf 13. Ze had eenzelfde vulling en doorsneed hier duidelijk de plaggenbodem. Spoor 32 was een rond spoor met een feloranje verbrande zandige vulling met wat houtskool en bruine vlekken. In de sleufwand was te zien dat dit spoor doorliep in de recente ploeglaag en breder werd naar boven toe zodat het beschouwd kan worden als het onderste deel van een recente kuil. Ook spoor 33 is van vrij recente oorsprong. Het is donkergrijs met wat houtskool en bruine vlekken. Het wordt beschouwd als een restant van de plaggenbodem, die ter hoogte van dit spoor bijna volledig verdwenen was.

2.2.8 Sleuf 17

Spoor 39 is een min of meer rond, lichtbruingrijs spoor met lichtbruine vlekken en veel verstoring door bioturbatie. Mogelijk is het een onderste restant van een paalspoor. Verder bevatte deze sleuf een smalle greppel met een lichtbruingrijze vulling.

2.2.9 Sleuf 18

Deze sleuf bevatte één klein rond paalspoor met een lichtgrijze vulling die veel keien bevatte, alsook een scherp rood geglaazuurd aardewerk en een botfragment. Een nauwkeuriger datering dan 'waarschijnlijk postmiddeleeuws' kan niet gegeven worden.

2.2.10 Sleuf 19

Sporen 42 en 43 zijn vrij grote, donkergrijze tot donkerbruine ronde kuilen. Spoor 43 bevatte vrij veel houtskool, voor het overige leverden deze sporen geen vondsten op zodat hun datering onduidelijk is. Gezien hun vrij donkere vulling horen ze waarschijnlijk niet thuis in de metaaltijden, een datering in de middeleeuwen of post middeleeuwse periode is plausibel.

Spoor 44 was een lichtgrijze vage verkleuring met lichtbruine vlekken. Waarschijnlijk is ze te beschouwen als verstoring van de moederbodem door bioturbatie.

2.2.11 Sleuf 20

Sporen 45 en 46 zijn lichtgrijze, vage en waarschijnlijk natuurlijke verkleuringen in de moederbodem. Spoor 47 had een wat donkerder grijze vulling maar wordt eveneens als natuurlijke verkleuring geïnterpreteerd. Spoor 48 tenslotte was min of meer rond met een donkerbruingrijze vulling met lichtbruine vlekken, veel houtskool en wat kiezels. Mogelijk is het te beschouwen als een paalspoor waarvan de datering onduidelijk blijft.

2.3 De boringen

In het oosten van de verkaveling konden drie percelen (305z, 306r en 315p) slechts onderzocht worden door middel van boringen. In totaal werden 11 boringen uitgevoerd tot maximaal 0,90-1m diepte.

De bodemopbouw in al de boorpunten was gelijkaardig aan die op de rest van het terrein. De teelaarde van ongeveer 40-50 cm dekte een oudere plaggenbodem af die tussen 20-30 cm dik was. Hieronder bevond zich de natuurlijke gele zandbodem.

Nergens werden archeologische artefacten opgeboord en ook werden geen sporen aangesneden.

HOOFDSTUK 3 BESLUIT EN ADVIES

Tijdens het vooronderzoek te Kaulille-Bierkensveld leverde het grootste deel van het terrein geen archeologisch waardevolle sporen op. Een gracht die het oostelijke deel van het terrein doorsnijdt wordt gedateerd in de post middeleeuwse periode. Aangezien vele sporen het plaggendek doorsnijden, of zich soms zelfs vaag aftekenen in de recente ploeglaag, kunnen ze in recente perioden gedateerd worden. Enkele lichtere sporen in de moederbodem kunnen van oudere datum zijn, de meesten worden echter geïnterpreteerd als natuurlijke verstoringen. Het feit dat er zeer weinig losse vondsten gedaan werden, bevestigt deze interpretatie. Naast de vondsten uit sleuf 15 werd enkel in sleuf 5 één kleine scherf handgevormd aardewerk aangetroffen. Zelfs recentere ceramiek werd slechts vertegenwoordigd door enkele kleine scherven rood geglazuurd aardewerk.

In sleuf 15 werd een ondiep paalspoor aangetroffen dat veel handgevormd aardewerk bevatte. Het aardewerk wordt voorlopig gedateerd in de midden ijzertijd. Bij het aanleggen van een kijkvenster rondom dit spoor werden geen extra sporen aangetroffen. Wel werden drie scherven handgevormd aardewerk, die duidelijk afkomstig waren uit het aanwezige plaggendek, ingezameld als losse vondsten. De geïsoleerde ligging in combinatie met de ondiepe bewaring van het spoor doet vermoeden dat andere ijzertijdsporen vernietigd werden door landbouwactiviteiten of erosie. Er dient evenwel rekening gehouden te worden met het feit dat diepere sporen, zoals kuilen of waterputten, wel nog aanwezig kunnen zijn. Uiteraard dient hierbij in de eerste plaats gedacht te worden aan de ruimere zone rond het paalspoor met ijzertijdaardewerk.

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende bescherming van het archeologisch patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003 en 10 maart 2006 (B.S. 08.06.1999, 24.03.2003 en 07.06.2006) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Daarom werd door het Agentschap R-O Vlaanderen, Onroerend Erfgoed gevraagd een archeologische registratie uit te voeren. De resultaten die dit opleverden noodzakten ons inziens

geen verder archeologisch onderzoek. De uiteindelijke beslissing hierover dient genomen te worden door het Agentschap R-O Vlaanderen, Onroerend Erfgoed.

Ondanks de voorgestelde vrijgave van het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- het decreet van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993) houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003 en 10 maart 2006 (B.S. 08.06.1999, 24.03.2003 en 07.06.2006)
- en het besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 en 23 juni 2006 (B.S. 15.07.1994, 09.06.2004 en 22.08.2006)

van toepassing, meer bepaald de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

BIBLIOGRAFIE

GAUTIER S; & ANNAERT R. 2006: Een woonef uit de midden-ijzertijd onder de verkaveling Capelakker te Brecht-Overbroek (prov. Antwerpen), *Relicta* 2, Brussel, 9 – 49.

VAN DEN BROEKE P.W. 1980: Bewoningssporen uit de IJzertijd en andere perioden op de Hooidonksche Akkers, gem. SSoen en Breugel, prov. Noord-Brabant, *Analecta Praehistorica Leidensia* 13, 7 – 80.

VAN DEN BROEKE P.W. 1987: Oss-Ussen: het handgemaakt aardewerk. In: VAN DER SANDEN W.A.B. & VAN DEN BROEKE P.W. (RED.), *Getekend zand. Tien jaar archeologisch onderzoek in Oss-Ussen*, Bijdragen tot de Studie van het Brabantse Heem 31, Waalre, 101 – 119.